

Vertaling liedtekst *Ode to Napoleon Buonaparte* – Arnold Schönberg (1942)

I.

't Is uit – gisteren nog een Koning!

Met vorsten wederstrevend

en nu ben je een naamloos ding

zo roemloos – maar toch levend!

Is dit de man die duizend tronen vond,

die vijands botten strooid' op onze grond,

Kan hij zo overleven?

Na de misnoemde Ochtendster,

Viel geen demoon of mens zo ver.

II.

Slecht-denkend mens! Waarom gesel je je soort

dat diep door knieën ging?

Je leert ons kijken naar jouzelf

door zelfbeschouwing blind.

Met je onbetwiste kracht, de macht der gratie,

Is 't graf je enige donatie,

voor wie aan je lippen hing.

Geen sterveling wist tot uw val:

Ambitie is een niemandal.

III.

Dank voor die les – veel meer

dan wijsbegeerte preekt

en ooit vergeefs gepredikt heeft

heeft het de soldaat geleerd.

Die ban waardoor de mensheid bukt
is niet meer te herstellen stuk,
niet langer wordt geleerd
het zwaard in tempels te begroeten,
met bronzen front, en lemen voeten.

IV.

Victorie en de ijdelheden,
Vervoering van de wapens –
De aardschokstem van zege,
Voor u de levensadem;
Om 't juk van scepter en van zwaard,
Te dienen leek de mens gemaakt
Met roem werd je overladen –
Genekt! – Donkere Geest! wat leidt
je herinnering tot razernij!

V.

De Krenker sterk beknot!
De Krijger doet het zwijgen!
De Rechter over 'n anders lot
een smekeling voor zijn eigen!
Is er soms nog hoop voor keizers
om boven zo'n verandering uit te rijzen?
Of slechts de dood zijn dreiging?
Als prins te sterven – of leven als een knecht –
Je dapp're keus is roem ontzegd.

VI.

Hij die voorheen de eiken reet,
Voorgoed, dacht hij: vond zich gebonden
aan de stam die hij tevergeefs spleet –
Alleen – hoe keek hij rond?
Jij, in de strengheid van je streven
Hebt dan toch eenzelfde streek geleverd
En een duisterder lot gevonden.
Hij viel, prooi aan stropers van de wouden;
Maar jij, jij moet jouw hart wegstouwen.

VII.

Met brandend hart wierp de Romein
met Romes bloed bevuild,
zich op zijn dolk – in wilde grootheid,
verliet hij vrij zijn thuis –
Het volk dat hij met spot verliet
had eerst onder zijn juk geknield,
maar lieten hem zijn kruis!
Zijn enkele glorie was die tel
een eigenmachtig zelfgevat vaarwel.

VIII.

De Spanjaard, was hij eenmaal kwijt
de toverkracht van zijn bevel,
wierp kroon voor rozenkrans opzij,
Een erfrijk voor een cel.
Een strikte boekhouder van de Heer
Een subtiele pleiter voor de leer,
verdaan aan seniliteit:

Maar beter bleven hem verschoond
de kwezels schrijn en despoots troon.

IX.

Maar jij – men wrikt de donderslag
onwillig uit je hand –
Te laat liet jij het hoog gezag
waaraan je zwakheid klampt;
Zoals een Kwade Geest
kwets jij een hart het meest
opdat u zelf ontspant;
Te denken dat Gods schone wereld
de kruk werd voor zo'n minne kerel.

X.

En de Aarde vergoot haar bloed voor hem,
die zo zijn schat ophoopt!
Vorsten tot trillens toe getemd
dankten aan hem hun troon!
Heerlijke vrijheid! u bent ons lief
als we een machtig vijand zien
die zich deemoedig toont.
Geen schitterender tirannennaam
mag ooit de mens nog om doen gaan.

XI.

Je slechte daden staan in bloed te boek,
zijn niet vergeefs verteld –
Je zeges spreken niet van roem,

verdiepen elke vlek:
Als jij als eer sterft ook gestorven was,
verrees Napoleon uit zijn as,
en oogste weer respect –
maar wie wil zonnehoogtes halen,
om in een sterreloze nacht te dalen?

XII.

In de balans weegt heldenstof
zo laag als platte klei;
Je maat, O Sterfelijkheid! spreekt recht
voor alles wat verscheidt:
Maar ik dacht dat hogere vonken
de grote zielen leven schonken
om te verblinden en verbijsteren:
En niet dat Wereldheerschappij
ten prooi viel aan zo'n Spotternij.

XIII.

En, Wenens trotse bloem van rouw,
nog steeds je keizerlijke gade;
Hoe heeft dit uur haar borst benauwd?
Komt zij je nog steeds nader?
Moet zij nu buigen, moet zij delen
in jouw berouw, je wanhoop velen,
tronloze moordenaar?
Heeft zij je lief, koester 't juweel, –
Na scepters weegt zij net zoveel!

XIV.

Haast je nu naar je mokkend Eiland,
kijk uit over de zee;
Dat element begroet je glimlach –
Jij werd nog nooit zijn heer!
Of laat je werkeloze hand
eens ijdel trekken over 't zand
zo vrij is de Aarde ook weer!
De Korinthiër heeft zijn les
als bijnaam in uw frons gezet.

XV.

Uw Moed! Wat denkt het daar
terwijl gekooid in ijzer
uw geest gevangen raast?
– “De wereld was van mij!”
Als niet, zoals in Babylon,
U kennis wegvloeit met uw kroon,
houdt een arrest niet blijvend
zo'n geest vast, zo wijd uitgestort –
zo lang gevolgd – zo'n groot tekort!

XVI.

Of als de dief die het hemels vuur wegnam
weersta jij soms de schok?
En deel jij in zijn eeuwige straf
zijn aasgier en zijn rots?
Verdoemd door God – door mens verwenst,
die laatste daad, al niet 't slechtst,

is Satans zwartste spot;
Hij hield zijn trots in al zijn nood,
en kon hij sterven, koos de dood!

XVII.

Er was een uur – er was een dag,
dat wereld Frankrijk was – en zij de uwe –
toen de niet meer te meten macht
te belust om te berusten
blijk gaf van zuiverder triomf
dan wat Marengo's naam opsomt
en uw verval verguldt,
door de lange schemer van de tijd,
ondanks wat wolken van vergrijp.

XVIII.

Maar u speelt toch de vorst
en draagt de purperen rok,
alsof die dwaasheid aan uw borst
Herinnering ontlokt.
Waar is dat vale kleed? en waar
die opsmuk die u zo behaagt
de ster, de riem, de bos?
Vroegrijp en ijdel keizerskind!
Is al je speelgoed weggegrist?

XIX.

Waar rust het oog dat is vermoeid
als het grandeur beziet;

Waar noch de glorie schuldig gloeit,
noch afschuw en verdriet?
Ja – een – de eerste – laatste – beste –
de Cincinnatus van het Westen,
die afgunst haatloos ziet,
liet een naam achter: Washington,
Eén waar een man voor blozen kon!

Tekst: Lord Byron (1814)

Vertaling: Jan Willem Mathijssen voor Amsterdam Sinfonietta (2007)